

Geloven in crisistijd

Preek over 1 Johannes 2:18-29

Te lezen: 1 Johannes 2:18-29
Utrecht-Zuilen, 10 september 1972

De apostel Johannes plaatst ons vanmorgen voor de opdracht om de tijd waarin wij leven te zien als een crisistijd. Volgens het woordenboek is een crisistijd een tijd van definitieve scheiding en beslissing.

Vóór de ontdekking van de penicilline waren dokters nauwelijks instaat in te grijpen in het verloop van een longontsteking. Men kon de patiënt naar beste weten en kunnen verzorgen, maar moest in feite machteloos toezien, hoe deze na een dag of negen in een crisis terecht kwam. In deze crisis gold: Erop of eronder. De zieke lag op de scheiding van leven en dood. En men moest maar afwachten naar welke kant de beslissing zou uitvallen.

Levend tussen de struikeling van het kabinet Biesheuvel en de komende verkiezingen, weten wij heel goed wat een regeringscrisis is: Door botsing van politieke belangen en overtuigingen is een onoverzichtelijke situatie ontstaan waarin een land onregeerbaar is geworden. Er kan niet eerder weer een regering aan de macht komen die op lange termijn een beleid kan uitstippelen en uitvoeren dan nadat er een duidelijke scheiding van de politieke geesten heeft plaatsgevonden. Verkiezingen en het optreden van een kabinetsformateur moeten deze scheiding der geesten bewerken. Crisistijd is: Tijd van beslissende scheiding. Scheiding tussen leven en dood. Scheiding der geesten. Scheiding der machten.

In een crisis wordt beslist over de toekomst. De crisis van een ziekte beslist over de toekomst van de patiënt. In de crisis gaat het erom of hij zal leven of sterven. In een politieke of economische crisis wordt beslist over de toekomst van een land. In zo'n crisis gaat het om leefbare orde of chaos, om armoede of welvaart.

Johannes stelt het zo voor dat God zijn Zoon in deze wereld zond om de wereld in een crisissituatie te brengen. Met het geboorteuur van Jezus heeft het kritische uur van de wereldgeschiedenis geslagen. In het uur van deze crisis vindt een scheiding plaats, waarin beslist wordt over de toekomst van mens en wereld.

Johannes schrijft: 'Kinderen, het is de laatste ure'. Het laatste uur: Dat is het kritische uur, het uur van de crisis, het uur van de beslissende scheiding. Jezus' komst betekent crisis, scheiding.

Verleden zondag werden wij er bij bepaald dat Jezus verschenen is als het licht dat in de duisternis schijnt en de duisternis verdrijft. In de omgeving van Jezus vindt een voortdurende scheiding plaats tussen licht en duisternis. Johannes schrijft in het derde hoofdstuk van zijn evangelie: 'Dit is het oordeel dat het licht in de wereld is gekomen en de mensen de duisternis liever gehad hebben dan het licht'.

In het Grieks, waarvan Johannes zich bediende, wordt een oordeel een crisis genoemd. Johannes drie, vers negentien luidt dus eigenlijk: 'Dit is de crisis, dat het licht in de wereld is verschenen en de mensen de duisternis liever hebben gehad dan het licht'.

Rond de persoon van Jezus Christus heerst een crisissfeer: Waar Hij verschijnt worden licht en duisternis gescheiden. In zijn omgeving scheiden zich de mensen die in het licht willen leven en de mensen die liever in de duisternis hun gang gaan. En in

deze scheiding valt de beslissing over de eeuwige toekomst van de mensen. Vandaar dat Johannes deze scheiding, die plaatsvindt rond Jezus, het oordeel kan noemen.

Onze wereld is vol van crises:

Crisis in het Midden-Oosten, tussen Israël en de Arabische landen. Crisis tussen de rijke en de arme landen. Crisis in de rooms-katholieke kerk tussen progressieven en conservatieven.

In al deze crises, deze beslissende scheidingen tussen machten, systemen, ideologieën en theologieën gaat het om de toekomst van de mensheid.

Maar in hun betekenis voor de toekomst van de mensheid zijn deze crises kinderspel in vergelijking met de crisis rond Jezus Christus.

Want toen God zijn Zoon in de wereld zond, plaatste Hij hem als de kritieke splitsing der wegen in ons midden. Christus vormt de beslissende scheiding tussen licht en duisternis, tussen waarheid en leugen, tussen leven en dood. Wie vóór Christus kiest, kiest de toekomst van het eeuwige leven in het waarachtige levenslicht. Wie tegen hem kiest, kiest zich de duisternis, de leugen, de ondergang, de dood.

Jezus Christus is het licht dat in de duisternis schijnt. Hij is de waarheid omtrent het leven, die de over het leven verkondigde leugens achterhaalt. Christus is het leven dat de dood overwint.

Maar de duisternis laat zich niet zomaar door het licht verdrijven. En de leugen laat zich niet zondermeer door de waarheid inhalen en ontmaskeren. En de dood geeft zich niet zonder slag of stoot gewonnen aan het leven.

De duisternis, de leugen en de dood maken zich voor een laatste krachtsinspanning sterk tegenover Christus. Tegenover Christus spannen zij samen in een tegenchristus, een antichristus.

Wanneer in de vereniging het verenigingsjaar ten einde loopt en bestuursverkiezingen voor de deur staan, pleegt het zittende bestuur een lijst van kandidaten voor het nieuwe bestuur op te stellen. Ontevreden leden, die het met de gang van zaken in de vereniging niet eens zijn, kunnen dan als oppositiegroep tegenkandidaten naar voren schuiven. Kandidaat en tegenkandidaat.

Zo moet u de verhouding zien tussen Christus en tegenchristus, de antichrist.

In de grootste, voor de toekomst de zwaarstwegende regeringscrisis die onze wereld kent, heeft God zijn Zoon als kandidaat voorgesteld. God presenteert Jezus met de woorden: Dit is mijn Zoon, mijn kroonprins, mijn gezalfde, mijn kandidaat voor de toekomst van wereld en mensheid. In de crisis houd Ik het op hem.

In antwoord hierop schuift Gods tegenspeler een tegenkandidaat naar voren. De overste van de macht der duisternis, van de leugen en de dood, presenteert in de crisis zijn tegenkandidaat: 'Dit is mijn tegenkroonprins, mijn tegengezalfde, de tegenchristus, de antichrist'. U moet weten dat 'Christus' 'gezalfde' betekent. Voordat een kroonprins, een kandidaat voor de troon, als koning de regering aanvaardde, werd hij gezalfd. Werd hij een gezalfde, tot een 'christus' gemaakt.

Dat is de situatie van het laatste uur, het crisis uur van de wereldgeschiedenis, waarin wij leven: Gods kandidaat, zijn gezalfde, zijn Christus, staat tegenover de tegenkandidaat, de tegengezalfde, de tegenchristus, dat is: De antichrist.

Toen God zijn Zoon, zijn gezalfde, in de wereld zond, bracht Hij de wereld in de grote en beslissende crisis. Met het geboortuur van Jezus sloeg het 'laatste uur' waarover Johannes schrijft, het uur van de crisis.

Daarom leven we al bijna tweeduizend jaar in de situatie van Christus en antichristus. De antichrist is niet een of andere geheimzinnige figuur, die in de toekomst, vlak voor

de grote wereldcatastrofe, zijn opwachting zal maken. Zo waar als wij nu in de grote crisis leven, is de antichrist als de tegenkandidaat nu onder ons aanwezig. Johannes kan dan ook schrijven: 'Kinderen het is de laatste ure; en gelijk gij gehoord hebt dat er een antichrist komt, zijn er ook nu vele antichristen opgestaan en daaraan onderkennen wij, dat het de laatste ure is'.

De grote crisis is al eeuwen aan de gang. De beslissende scheiding tussen licht en duisternis, waarheid en leugen, leven en dood, vindt overal om ons en in ons plaats. De scheiding tussen Christus en antichristus voltrekt zich overal; zelfs binnen de kring van de gemeente.

Johannes schrijft over de antichristussen waarmee de lezers van zijn brief te doen hadden: 'Zij zijn van ons uitgegaan maar zij waren uit ons niet; want indien zij uit ons geweest waren, zouden zij bij ons gebleven zijn'.

Crisissfeer is de sfeer van de radicale scheiding der geesten. Wat binnen de levenskring van de gemeente niet echt van Christus is, scheidt zich in het verloop van de grote crisis onherroepelijk af.

Wat heeft de gemeente in de loop der eeuwen wel niet aan zich willen trekken, bij zich willen houden!

In het verloop van de vierde eeuw van haar bestaan begon de gemeente te lonken naar de macht en de praal van koningen en keizers. Pausen hadden met keizers gestreden om wereldlijke machten en zij hebben gewonnen. De rooms-katholieke kerk heeft de politieke macht gekregen die zij begeerde, al brokkelt deze macht sterk af.

Maar nog steeds is het Vaticaan bedoeld als aparte staat en heeft als andere staten staatssecretarissen in buitenlandse politieke dienst. Toen het christendom Europa veroverde en hele volkeren kerstende, heeft het ongelooflijk veel oudheidendom in zich opgezogen en een plaats gegeven. In de middeleeuwen kon je in de kerk christelijk geloof en resten heidens bijgeloof in een soms onontwarbare kluwen door elkaar aantreffen.

De grote protestantse kerken hebben lang de illusie gehad volkskerk te kunnen zijn; heel het volk onder haar vleugels te kunnen koesteren.

De gemeente heeft altijd aan de verleiding bloot gestaan zich zo breed mogelijk te willen maken. Zij heeft in haar geschiedenis een instituut willen zijn dat alle volkeren en culturen omvatte. Als moeder heeft zij de hele wereld in haar armen willen wiegen; koningen, politieke leiders, generaals, beoefenaars van de wetenschap en kunstenaars.

Dit soort idealen zijn dwaze illusies in een crisistijd. Crisistijd is geen tijdperk van alles en iedereen omvattende eenheid; zij is een tijd van voortdurende scheiding.

De afzonderlijke crises die de gemeente heeft gekend en nog kent, zijn manifestaties van die ene grote crisis, dat is de scheiding tussen de Christus en de antichristus.

De kerkhervorming was zo'n afzonderlijke crisis. Het verlies van politieke macht en maatschappelijke invloed van de kerk is zo'n crisisverschijnsel. De leeglopende kerken een andere.

Wat niet echt van Christus is scheidt zich in de crisis af, gaat haar eigen weg. Zoals Johannes schrijft: 'Zij zijn van ons uitgegaan, maar zij waren uit ons niet'. Want zij waren niet uit Christus!

Op welke wijze kunnen christenen deze grote crisis doorstaan? Hoe kunnen zij in die overal plaatsvindende scheiding tussen de Christus en de tegenchristus steeds aan de goede kant staan? Johannes geeft het sleutelwoord hiertoe: 'Blijven'. Hij schrijft: 'Wat

u van den beginne gehoord hebt, moet in u blijven'. En alles samenvattend: 'Kinderen blijft in hem!'

Er is sprake van een zalving die christenen ontvangen hebben en die op hen blijft. Wanneer Johannes deze zalving noemt, verwijst hij daarmee naar de doop. Het is bekend dat in de gemeentes aan welke Johannes zijn brief schreef, de dopelingen met olie gezalfd werden, als uitdrukking hiervan, dat zij de heilige Geest hadden ontvangen. Een dopeling werd gezalfd met de heilige Geest; dat is de Geest waarmee ook Jezus gezalfd was; de Geest die hem tot Gods gezalfde, de Christus maakte. Door de doop en de daarbij behorende zalving werd de dopeling één met Christus, met hem van dezelfde Geest doordrenkt. De gezalfde en de gezalfden horen bij elkaar; Christus en de christenen hebben dezelfde heilige Geest gemeenschappelijk. Door deze Geest herkennen christenen in alle crisissituaties de Christus. Door deze Geest weten zij aan welke kant zij moeten staan in de scheidingen die voltrokken worden. Nu kunnen wij ook die merkwaardige verzen 20 en 21 begrijpen. Nadat hij over de crisis, de scheiding tussen de Christus en de antichristussen heeft geschreven, vervolgt Johannes met: 'Gij hebt echter een zalving van de Heilige en gij weet dat allen. Ik heb u niet geschreven omdat u de waarheid niet weet, maar omdat u haar weet'.

Johannes vertelt niets nieuws, wanneer hij schrijft dat hetgeen niet in Christus is, zich in de crisis onherroepelijk afscheidt van de Christus. Sterker: Hij kan zijn lezers daarover niet nieuws vertellen, omdat deze met de heilige Geest gezalfd zijn; met Christus een van geest zijn en daardoor kennis hebben van alles wat hem betreft. Je kunt iemand niet zakelijk uitleggen, hoe hij in alle crisissituaties van het leven steeds de zijde van Christus moet kiezen. Johannes heeft zijn brief dan ook niet geschreven om zijn lezers in dit opzicht iets nieuws bij te brengen. Dat zou niet kunnen. 'Ik heb u niet geschreven omdat u de waarheid niet weet, maar omdat u haar weet'. Alleen omdat zijn lezers door de zalving met de heilige Geest innerlijke gemeenschap met Christus hebben, kennis van hem hebben, kunnen zij uit de voeten met wat Johannes schrijft.

Het gaat in de crisis om een blijven in de geestelijke relatie tot Christus, zoals deze in de doop, als het begin van het leven met Christus, zijn zichtbare uitdrukking heeft gekregen. Vandaar ook: 'Wat u van den beginne gehoord hebt, moet in u blijven'. Hiermee doelt Johannes op het onderwijs in de beginselen van het geloof dat hoort bij de doop als het begin van het christelijk leven.

Een zoon herkent aan de stijl van zijn schrijven de hand van zijn vader. Een leerling herkent de stem in de denkbeelden van zijn leraar. Zo herkennen de gezalfden – de christenen- de gezalfde, de Christus, Omdat zij een van geest met hem zijn weten zij in alle crisissituaties zijn kant te kiezen.

Probeert u zich te herinneren hoe u tot geloof kwam, de doop aanvroeg.

Bent u steeds gebleven in die eenheid met Christus waarin u toen geplaatst werd?

Staat u nog steeds tot Christus in de verhouding van het goede begin; de verhouding die u door de crisis heen tot het eeuwige leven brengt?

Amen.